

BUSATI

Twende Pamoja

Simba yawalilia wabaya

Yanga hii haipoi
Simba FC yamevunja rekodi ya kushika kazi kwa kushika kazi kwa kushika kazi...

Tovuti: www.busati.co.tz | ISSN 3590-6236 Toleo Na.13 Busati Alhamisi Januari 30, 2025 Bei Tsh. 1,000 | Ksh. 100

Kaya mil. 8 kupatiwa umeme...

Dkt. Samia aubeba utalii

- Ni fursa tosha kwa wajasiriamali sekta ya utalii kufanikiwa zaidi
- Utafika katika vitongoji muhimu kwa utalii ila havijafikiwa na umeme
- Huu ni mkakati wa afrika kuwafikia watu milioni 300 hadi 2030 Habari Kamili -Uk. 2

NA MWANDISHI MAALUM

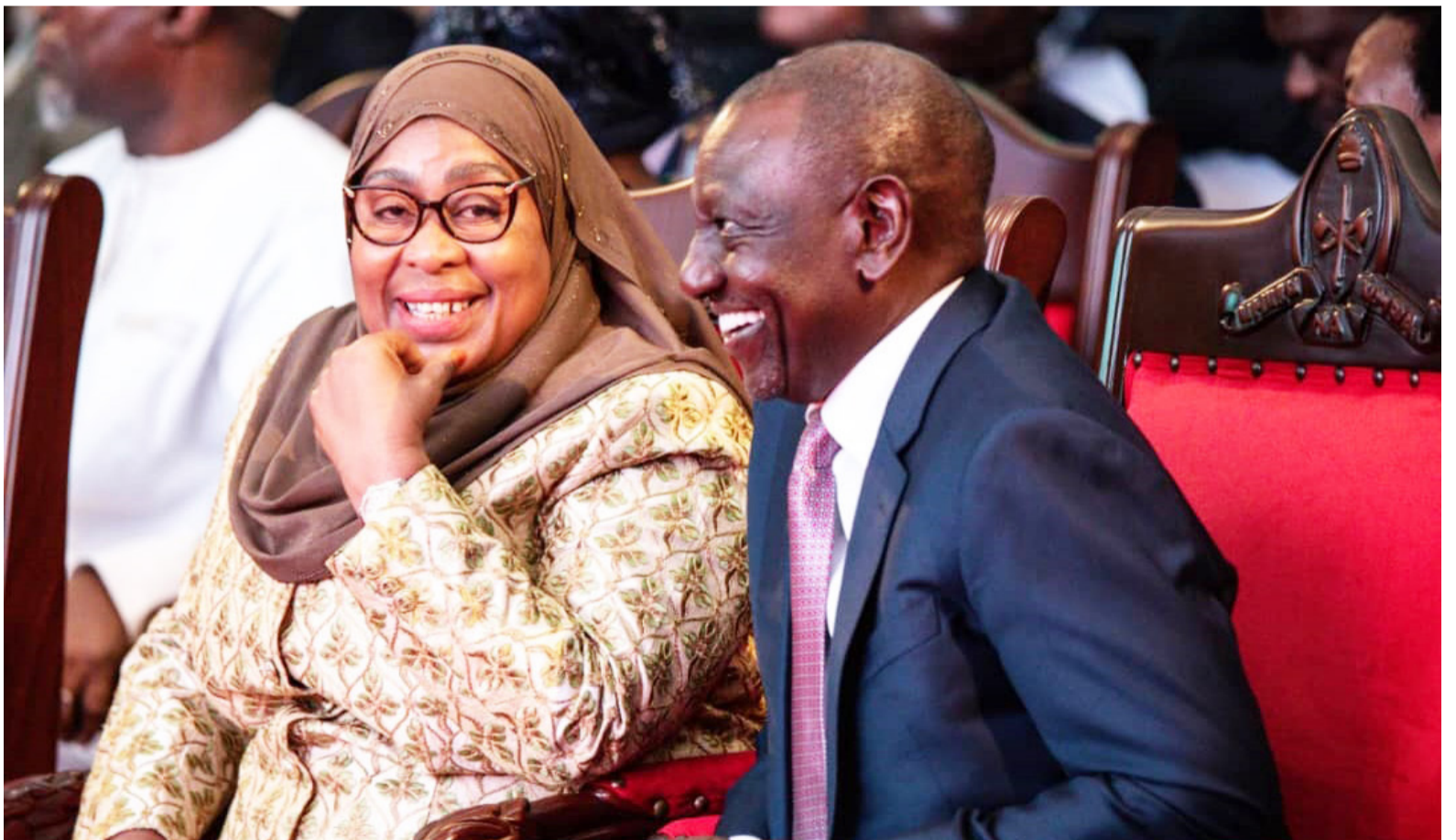
MKAKATI WA Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan kuhakikisha kaya zipatazo milioni 8.3 zinapata nishati ya umeme, imeelezwa nayo itachangia pakubwa katika kuipandisha sekta ya utalii nchini.

Hii ni kutokana na vitongoji vingi vitafikiwa ambavyo vingine vinatembelwa na watalii au watafiti, lakini kwa sasa vimekosa huduma hiyo.

Wakati ikifahamika wazi umuhimu wa nishati ya umeme kwa maendeleo ya watu, juzi Dkt. Samia aliithibitisha dunia kuhusu Tanzania kuunganisha umeme kwa kaya milioni 8.3 zaidi ifikapo mwaka 2030.

Kupitia mpango mahususi wa kitaifa wa umeme kwa nchi za Afrika, Tanzania itahitaji Sh trilioni 33 na kuongeza kasi kuunganisha umeme nchini hadi kufikia asilimia 72 ifikapo mwaka 2030.

Inaendela -Uk. 2

Nishati jadidifu chanzo kikuu cha nishati

NA MWANDISHI WETU

KATIKA Siku ya Kimataifa ya Nishati Safi inayoadhimishwa kila Januari 27, Katibu Mkuu wa Umoja wa Mataifa, Antonio Guterres, anasisitiza hatua muhimu katika mwelekeo wa nishati duniani.

Inaendela -Uk. 3

Pambana! Subiri ajira sekta ya umma ugande

Uk. 3

Dk. Mwinyi avishauri Vyuo Vikuu

Uk. 2

DK. SAMIA AUBEBA UTALII

NA MWANDISHI MAALUM

MKAKATI WA Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan kuhakikisha kaya zipatazo milioni 8.3 zinapata nishati ya umeme, imeelezwa nayo itachangia pakubwa katika kuipandisha sekta ya utalii nchini.

Hii ni kutokana na vitongoji vingi vitafikiwa ambavyo vingine vinatembelwa na watalii au watafiti, lakini kwa sasa vimekosa huduma hiyo.

Wakati ikifahamika wazi umuhimu wa nishati ya umeme kwa maendeleo ya watu, juzi Dkt. Samia aliithibitisha dunia kuhusu Tanzania kuunganisha umeme kwa kaya milioni 8.3 zaidi ifikapo mwaka 2030.

Kupitia mpango mahususi wa kitaifa wa umeme kwa nchi za Afrika, Tanzania itahitaji Sh trilioni 33 na kuongeza kasi kuunganisha umeme

nchini hadi kufikia asilimia 72 ifikapo mwaka 2030.

Mpango huo utawezesha Serikali kukamilisha usambazaji umeme katika Vitongoji vyote 64,359 nchini ifikapo 2030 na utapandisha kiwango cha uunganishaji wa umeme kutoka asilimia 46 ya sasa hadi kufikia asilimia 75.

Rais Dkt. Samia ambaye amekuwa kinara wa matumizi ya nishati safi ya kupikia ameweka bayana kuwa mpango huo wa Nishati pia utasaidia kuongeza upatikanaji wa nishati safi ya kupikia, ikiwemo gesi asilia na majiko banifu.

Upatikanaji wa umeme barani Afrika kwa sehemu kubwa uko chini ya asilimia 50 lakini Tanzania imepiga hatua kubwa a ipo kwenye asilimia zaidi ya 78,

huku uzalishaji sasa umepanda kutoka megawati 1470 hadi megawati takriban 3,077 na vijiji vyote 12,318 ambapoo baada

ya umeme kufika kwenye vijiji vyote sasa kasi inaelekea kwenye vitongoji ambapo katika vitongoji 64,000 nchini, vitongoji takriban 36,000 vimepelekwa umeme.

Ukiondoa nishati ya umeme inayotegemewa na wajasiriamali wengi, Dkt. Samia Suluhu Hassan amewezesha mabilioni ya mikopo kwa wanufaika zaidi ya milioni 1.7 ambapo katika sekta za kilimo, mifugo na uvuvi ili kuwasaidia kujikwamua kutoka pale walipo.

Dkt. Samia pia amefanikiwa kutoa mikopo isiyo na riba ya Sh bilioni 240.9 kupitia Mfuko wa Maendeleo ya Wanawake, Vijana na Watu Wenye Ulemavu na kutoa elimu ya ujasiriamali kwa vijana 164,443 waliomaliza taasisi za elimu ya juu na kati.

Pia kiwango cha ukuaji wa pato la taifa kimekuwa kutoka asilimia 4.8 mwaka 2020 hadi asilimia 5.1 mwaka 2023.

Katika kujenga Tanzania

imara, Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan amewezesha utekelezaji wa miradi 17,421 ya sekta za afya na elimu na kutoa ajira za muda kwa maelfu ya Watanzania. Ajira za muda ni kwa kaya za walengwa 662,374 Tanzania Bara na Visiwani.

Kingine ni kiwango cha ukuaji wa uchumi kilikadiriwa kukua kwa asilimia 5.4 mwaka 2024 na serikali imedhibiti mfumuko wa bei hadi asilimia 3 mwaka 2024 kutoka asilimia 3.1 mwaka 2020.

Mapato ya ndani yaliongezeka kufikia Sh trilioni 13.54 mwaka 2024 kutoka Sh trilioni 8.1 mwaka 2020. Idadi ya walipa kodi iliongezeka hadi milioni 6.4, na serikali imeondoa kodi zisizo na tija ili kuchochea maendeleo.

Haya ni machache tu, kati ya mengi ambayo yanaonyesha Rais Dkt. Samia anavyoipambania kwa nguvu zote Tanzania ili wananchi wake wawe na maisha bora zaidi.

RAIS SAMIA AFANYA TEUZI

NA MWANDISHI WETU

RAIS Dkt. Samia Suluhu Hassan amefanya uteuzi wa viongozi mbalimbali, kwa mujibu wa taarifa iliyotolewajana na Katibu Mkuu Kiongozi Balozi Dkt. Moses Kusiluka.

Waliooteuliwa ni Jaji Mstaafu Beatrice Rhoda Mutungi ameteuliwa kuwa Mwenyekiti wa Baraza la Rufani za Kodi (TRAT). Jaji Mstaafu Mutungi anachukua nafasi ya Jaji Mstaafu Gad John Mjemmas ambaye amemaliza muda wake;

Dkt. Diwani Bakari Msemu ameteuliwa kuwa Mtendaji Mkuu wa Taasisi ya Saratani Ocean Road (ORCI). Dkt. Msemu ni Daktari Bingwa wa Magonjwa ya Saratani, anachukua nafasi ya Dkt. Julius David Mwaiselage ambaye atapangiwa majukumu mengine.

CPA. David Carol Nchimbi ameteuliwa kuwa Mwenyekiti wa Bodi ya Wakurugenzi ya Benki ya NMB Plc. CPA. Nchimbi anachukua nafasi ya Dkt. Edwin Mhede ambaye ni Naibu Katibu Mkuu, Wizara ya Mifugo na Uvuvi.

Dk. Mwinyi avishauri Vyuo Vikuu

NA MWANDISHI WETU, Z'bar

RAIS wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi Dk, Hussein Ali Mwinyi amevikumbusha vyuo vikuu vilivyopo nchini umuhimu wa kujikita katika kufanya tafiti ambazo zitatoa ufunbuji wa changamoto za kijamii na kuzisambaza kwa watumiaji.

Rais Dk. Mwinyi ametoa

tamko hilo hivi karibuni katika mahafali ya 24 ya Chuo Kikuu cha Abdulrahman Al Sumait Chukwani Wilaya ya Magahribi B, Mkoa wa Mjini Magharibi.

Dk. Mwinyi alitoa wito kwa viongozi wa vyuo vikuu kuendelea kujenga uwezo wa kufanya tafiti kwa wafanyakazi kwa kutumia fursa zilzopo pamoja na kushirikiana na vyuo vikuu vingine vyenye

wataalamu waliobobea katika tafiti kwa ajili ya kuwajengea uwezo wataalamu wazalendo.

Aidha, amesisitiza umuhimu wa kusambaza matokeo ya tafiti kwa watumiaji kwani bila ya kuasambaza kwa watumiaji ni kupoteza rasilimali.

Rais Dk. Mwinyi amefahamisha kuwa kutosambazwa kwa tafiti kunapunguza hadhi za vyuo vikuu kama vitovu vya kuleta

mabadiliko ya kijamii na kutoa rai kwa vyuo vikuu kuandaa mpango maalum Utakaohakikisha Matokeo ya Tafiti yanawafikia watumiaji.

Rais Dk. Mwinyi ameeleza kuwa ni muhimu kwa wizara na idara za Serikali kushirikiana na vyuo vikuu kufanya tafiti na kutumia Tafiti mbalimbali kuleta maendeleo katika nyanja za kijamii, kiuchumi na kiutamaduni.

WASHAURIWA UBUNIFU NI MUHIMU ZAIDI

NA MWANDISHI WETU

NAIBU Katibu Mkuu, Ofisi ya Rais-TAMISEMI, Sospeter Mtwale amewataka Makatibu Tawala Wasaidizi wa Mikoa wa Sehemu ya Uchumi na Uzalishaji kuwa wabunifu katika kuandaa na kutekeleza mikakati na mipango ya kukuza uchumi inayolenga kutatua changamoto za uchumi na uzalishaji katika mikoa na halmashauri wanazozisimamia.

Mtwale wito huo jijini Dodoma, wakati akifungua kikao kazi cha Makatibu Tawala Wasaidizi wa Mikoa wa Sehemu ya Uchumi na Uzalishaji kilicholenga kujadili utekelezaji wa Mipango ya Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2024/2025 pamoja na kuandaa mipango ya Mwaka wa Fedha 2025/2026.

“Sehemu za uchumi na uzalishaji

katika mikoa ndio zinabeba dira ya ukuaji wa uchumi na maendeleo endelevu katika nchi yetu hivyo ni muhimu mipango yenu ilenge vipaumbele vya Serikali kwa kuzingatia uendelezaji wa uchumi mahalia,” Mtwale amesisitiza.

Mtwale amehimiza kuwa, katika kipindi hiki ambacho Serikali inaendelea na maandalizi ya Mipango na Bajeti ya mwaka wa fedha 2025/2026 ni vema mipango na bajeti za mikoa na halmashauri zikazingatia mwongozo wa bajeti na vipaumbele vya nchi ili kuakisi utatuzi wa matatizo ya kiuchumi yanayowakabili wananchi na taifa kwa ujumla.

Sanjari na hilo, amewakumbusha Makatibu Tawala hao Wasaidizi wa Mikoa kuwa, wanajukumu muhimu katika maendeleo ya taifa hivyo waendeleo kutekeleza majukumu yako kwa weledi na uzito unaostahili ili kuongeza ufanisi wa utekelezaji

wa majukumu yao hususani katika kutatua changamoto za uchumi na uzalishaji kwenye mikoa na halmashauri wanazozisimamia.

Kwa upande wake, mwakilishi wa makatibu tawala hao wasaidizi Said Maditto ambaye ni Katibu Tawala Msaidizi wa Mkoa wa Mbeya amesema kuwa kitendo cha kufanya kikao kazi na wakurugenzi wa wizara za kisekta ni fursa ya kujenga ushirikiano wa kiutendaji katika kutekeleza mikakati na mipango ya kukuza uchumi nchini.

Aidha, Maditto ameahidi kuwa watatekeleza kwa vitendo maelekezo yote aliyoyotoa pamoja na kutekeleza maazimio wakakayotokanayo katika kikao kazi hicho kwa lengo la kuandaa mikakati na mipango endelevu itakayokuza uchumi wa taifa.

Naye, Mkurugenzi wa Tawala za Mikoa Ofisi ya Rais-TAMISEMI Beatrice Kimoleta amesema

TAMISEMI iliona ni muhimu kukutana na Makatibu Tawala Wasaidizi wa Mikoa wa Sehemu ya Uchumi na Uzalishaji pamoja na wakurugenzi wa Wizara za Kisekta kwa ajili ya kupata maoni, maono na mtazamo wa namna bora ya kuandaa na kutekeleza mikakati na mipango ya kukuza uchumi nchini.

Pia, Kimoleta ameongeza kuwa kikao kazi hicho kitatoa fursa ya kupitia utekelezaji wa bajeti ya mwaka wa fedha 2024/2025 ili kuona nini kimetokelezwa mpaka hivi sasa na ni changamoto zipi zifanyiwe kazi ili zisikwamishe utekelezaji wa bajeti hiyo.

Kikao kazi hicho cha siku mbili kimeudhuriwa na Makatibu Tawala Wasaidizi wa Mikoa wa Sehemu ya Uchumi na Uzalishaji kutoka mikoa 26, Wakurugenzi na Wakurugenzi Wasaidizi kutoka Wizara za Kisekta pamoja na Wakurugenzi na Wataalam kutoka Ofisi ya Rais-TAMISEMI.

Pambana, subiri ajira sekta ya umma ugande

NA MWANDISHI WETU

WAZIRI wa Nchi, Ofisi ya Rais Menejimenti

ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora, George Simbachawene amesema suala la ushindani katika upatikanaji wa ajira katika Utumishi wa Umma ni jambo lisiloepukika kutokana na idadi kubwa ya wasomi iliyopo kwa sasa Amesema dhamira hiyo ya kuhakikisha waombaji kazi wote wanafanya usaili kunasaidia kuwapata watumishi wenye sifa stahiki katika utumishi wa umma na kuondoa dhana ya upendeleo iliyokuwa imejengeka miongoni mwa jamii.

Simbachawene ametoa kauli hiyo alipotembelea kituo cha usaili wa kada ya ualimu Mkoani Singida ili kujionea mwenendo wa zoezi hilo, ikiwa ni utekelezaji wa Sera ya Menejimenti na Ajira katika Utumishi wa Umma ya Mwaka 2008 na Sheria ya Utumishi wa Umma Sura 298 inayoelekeza kuwa ajira katika utumishi wa umma zipatikane kwa ushindani

“Hakuna palipoandikwa kuwa watu wote waliosoma wataajiriwa na Serikali ndio maana ajira za serikali ni za ushindani kwani waliosoma ni wengi lakini nafasi ni chache.”

Amesema Sekretarieti ya Ajira katika Utumishi wa Umma mara baada ya kutangaza kazi za ualimu, waombaji 201,707 walijitokeza kuomba lakini baada ya mchujo kutokana na baadhi kutokukidhi vigezo ikiwemo kutokuweka baadhi ya vyeti kama ilivyoelekezwa walichujwa hadi kufikia waombaji 107,746.

Simbachawene ametumia fursa hiyo kuwasilhi waombaji kazi kuhakikisha wanaweka vyeti vyao vinavyotakiwa ili kuepuka mchujo katika hatua za awali.

Usaili wa kada ya ualimu unaendelea katika vituo mbalimbali nchi nzima na utakamilika Februari 24 Mwaka huu.

NISHATI JADIDIFU CHANZO KIKUU CHA NISHATI

NA MWANDISHI WETU

KATIKA Siku ya Kimataifa ya Nishati Safi inayoadhimishwa kila Januari 27, Katibu Mkuu wa Umoja wa Mataifa, Antonio Guterres, anasisitiza hatua muhimu katika mwelekeo wa nishati duniani. Kwa mara ya kwanza, vyanzo vya nishati mbadala vinatarajiwa kuzidi vyote kuwa chanzo kikuu cha uzalishaji wa umeme duniani mwaka huu.

Guterres anasherehekea mafanikio haya, akieleza jinsi gharama za teknolojia mbadala zinavyoshuka kila siku. Hata hivyo, anatambua changamoto

zilizopo, akihimiza hatua za haraka na za haki katika kuhamasisha mabadiliko kutoka kwa nishati ya mafuta kwenda kwa nishati safi.

“Enzi ya mafuta ya kisukuku inaisha,” Guterres anasema kupitia ujumbe wake mahususi kuhusu siku hii. “Lakini serikali lazima ziharakishe na kuhakikisha mabadiliko haya ni ya haki. Hii ni muhimu kuzuia athari mbaya za mabadiliko ya tabianchi na kuhakikisha kila mtu anaunganishwa na nishati safi, hatua inayoinua mamilioni kutoka kwenye umasikini.”

Katibu Mkuu anasisitiza kuwa mwaka huu unatoa fursa ya kipekee kwa mataifa kulinganisha malengo yao ya tabianchi na

mikakati ya nishati na maendeleo. Anakumbusha serikali ahadi yao ya kuhuisha mipango ya kitaifa ya hatua za tabianchi ili kuzuia kupanda kwa joto duniani zaidi ya nyuzi joto 1.5 za Selsiasi.

Guterres anahimiza mipango hii ijikite katika kupunguza gesi zote chafuzi, kupanga upunguzaji wa matumizi ya mafuta ya kisukuku kwa njia ya haki, na kusaidia lengo la kimataifa la kuongeza mara tatu uwezo wa nishati mbadala ifikapo 2030.

Anatoa wito kwa mataifa ya G20, kama nguvu kubwa za kiuchumi na wachangiaji wakubwa wa hewa chafuzi, kuongoza juhudi hizi, akisisitiza kanuni ya “wajibu wa pamoja lakini tofauti.”

Katibu Mkuu pia anataja changamoto za kifedha zinazozikumba nchi zinazoendelea katika kupitisha nishati mbadala. Anatoa wito wa ongezeko la mikopo kutoka kwa benki za maendeleo ya kimataifa, kupunguza gharama za mtaji, na kuchukua hatua madhubuti kuhusu deni.

“Katika Siku ya Kimataifa ya Nishati Safi, tujitolee kwa enzi mpya ya kimataifa ya nishati safi yenye kasi, haki, na ushirikiano kama msingi wake,” Guterres anahitimisha.

Wito huu unasisitiza haja ya mshikamano wa kimataifa na hatua madhubuti ili kuhakikisha mustakabali endelevu na wa haki wa nishati kwa wote.

UNAYOTAKIWA KUISHI KATIKA KUSAKA MAISHA BORA

NA MWANDISHI MAALUM

LAZIMA tutambue kuwa, ujasiriamali ni muhimu zaidi kwetu kuliko tunavyofikiri. Wengi wetu tunatambua kwamba ardhi, nguvukazi na mtaji vinahitajika kwa ajili ya kuzalisha bidhaa na huduma ambazo hudumisha na kuboresha maisha yetu. Lakini ujasiriamali ni njia isiyoonekana ya uzalishaji.

Ardhi, nguvukazi na mtaji havizalishi chochote hadi pale vinapoingizwa katika matumizi yake. Vinahitaji kuelekezwa na kujikita katika matumizi yake kupitia akili fulani ya mwanadamu, akili ya kijasiriamali ambayo inatambua jinsi gani vinaweza kutumiwa kutengeneza thamani.

Mapokeo ya uchumi yaliasisi njia kuu nne za uzalishaji: ardhi, nguvukazi, mtaji, na ujasiriamali. Kwa kupitia kasoro kadhaa chache, njia ya mwisho ilitoweka, pamoja na mambo yake maridhawa, kutoka kwenye nadharia ya kiuchumi wakati fulani mwanzoni mwa karne ya 20.

Ukweli ni kwamba, ujasiriamali hautiliwi maanani sana kiasi kwamba hata dhana yake inaonekana kuwa ya juzijuzi. Neno ujasiriamali lina mzizi wake kutoka kwenye neno la Kifaransa karne ya kumi na tatu, ambalo maana yake ni kufanya kitu fulani.

Hadi kufikia 16 lilitumika kumaanisha watu waliofanya biashara. Lakini ilikuwa ni hadi mwaka 1730 pale mchumi Richard Cantillon alipolitumia kumaanisha mtu ambaye alichukua hatari ya kifedha katika kuendesha biashara.

MSINGI WA UJASIRIAMALI

Mwaka 1803 pale ambapo mchumi wa Kifaransa Jean-Baptiste Say alipoelekeza dhima ya msingi ya ujasiriamali katika kutafuta matumizi zalishi zaidi ya rasilimali.

Madoido zaidi kwenye wazo hili yalifanyika mwaka 1848, pale ambapo mwanafalsafa na mchumi wa Kiingereza anayeitwa John Stuart

Mill alipowatambulisha wajasiriamali kama watu ambao wanachukua hatari katika usimamizi wa biashara.

Leo hii, wachumi wanaitazama dhima ya ujasiriamali kama wavumbuzi au katika kung'amua fursa au kuchukua hatari katika dunia yenye mustakabali usiotabirika na majaribio ya kufafanua zaidi dhana hii yanaendelea.

Uvumbuzi na ukuaji wa kiuchumi Hakuna kipengele chochote cha ujasiriamali ambacho ni muhimu zaidi kwenye maendeleo ya mwanadamu na ukuaji wa kiuchumi kuliko uvumbuzi.

Maendeleo na ukuaji siyo tu ni matokeo ya kutumika zaidi kwa njia zinazoonekana za uzalishaji bali kwa kiasi kikubwa ni matokeo ya uvumbuzi katika kufanya shughuli ya kiuchumi ya mwanadamu kuwa zalishi zaidi.

Katika uchumi shindani, wajasiriamali hukabiliana na msukumo usiokoma wa kuvumbua pale wanapohaha kutafuta njia za kuokoa zaidi gharama katika kutengeneza bidhaa

bora zaidi, zinazopatikana kwa bei nafuu, kwa haraka zaidi, na usafi zaidi, ambazo ni za kisasa na zenye kuwavutia wateja. (Hebu fikiria maendeleo ya teknolojia kwenye simu au magari, kwa mfano, na mapinduzi katika namna ambayo vinatengenezwa).

Msukumo usiokoma wa kuinua uwezo zalishi kutafuta michakato yenye tija zaidi na bidhaa zenye ufanisi zaidi unadhihirisha ongezeko la juu katika viwango vyetu vya maisha.

Ukweli ni kwamba, tukirejea katika miaka ya 1950, mchumi wa Kimarekani na mshindi wa Tuzo ya Nobel anayeitwa Robert Solow alikokotoa kwamba asilimia 87 dhahiri ya ukuaji wa kiuchumi ulitokana na uvumbuzi. Hata hivyo mwandishi wa sayansi wa Kiingereza anayeitwa Matt Ridley anaamini idadi hiyo inaweza hata kuwa ya juu zaidi leo hii.

SABABU ZA KUZINGATIA UJASIRIAMALI

kwa kuwa malighafi

mpya, mashine mpya na mbinu zenye tija zaidi hutuwezesha kutumia muda mfupi na rasilimali chache katika kufanya ugavi wa mahitaji na matakwa yetu.

Uvumbuzi siyo tu unatengeneza bidhaa bora zaidi, bali unatengeneza pia rasilimali mpya, anasema mtaalamu wa Kimarekani wa usimamizi wa biashara anayeitwa Peter Drucker. Wajasiriamali hubadilisha vitu visivyo na thamani kama mchanga kuwa vyenye thamani kama vibanzi vya silikoni vya kompyuta. Na matokeo yake hizo rasilimali mpya zinaweza kutumika kutengeneza hata bidhaa za thamani kubwa zaidi, kama vile simu za kisasa za mkononi, maroboti na magari yanayojiendesha bila dereva.

Lakini uvumbuzi hauonekani tu kwenye vifaa vipya. Uvumbuzi, anasema Ridley, ni msawazishaji mkubwa. Leo hii, watu kwenye nchi maskini kabisa wana simu za mkononi zinazofanya kazi vizuri kama ilivyo kwenye nchi yoyote tajiri sana. Uvumbuzi ndiyo sababu ya kupungua kwa kasi kwa idadi ya watu wanaoishi

katika umaskini uliokithiri, na ndiyo sababu ya hali kuendelea kuwa hivyo.

Uvumbuzi, kwa maana hiyo huboresha maisha yetu; na kuna kiunganishi chenye nguvu baina ya uvumbuzi na idadi ya biashara mpya zinazoanzishwa. Idadi kubwa ya viwanda vinavyokua kwa kasi (kama vile vya teknolojia ya habari na mawasiliano, uhalisia wa kutengeneza, michakato ya viwandani ya kibaiolojia, huduma ya afya kupitia teknolojia ya mawasiliano na programu za huduma za kifedha) inaonesha ni kampuni changa zinazokua, na siyo kampuni za zamani zilizojizatiti.

Kwa hakika, makampuni makubwa, kupitia rasilimali zao za mtaji na wafanyakazi yanaweza pia kuwa ya kijasiriamali: kumbuka Walkman kutoka Kampuni ya Sony.

Hata hivyo, ni kampuni mpya, ndogo zaidi, na zinazochipukia ambazo ndizo zenye kuhusika zaidi na uvumbuzi, na kiasi kikubwa cha utengenezaji wa ajira mpya.

TANAPA WALIVYOUPIGANI UTALII M300

NA MWANDISHI MAALUM

SHIRIKA la Hifadhi za Taifa Tanzania (TANAPA) limeutumia Mkutano wa Nishati kwa Bara la Afrika uliomalizika jana jijini Dar es Salaam kwa mafanikio. Mkutano huo ulifunguliwa Januari 27 mwaka huu na Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati, Dkt. Doto Biteko katika Ukumbi wa JNICC jijini Dar es Salaam.

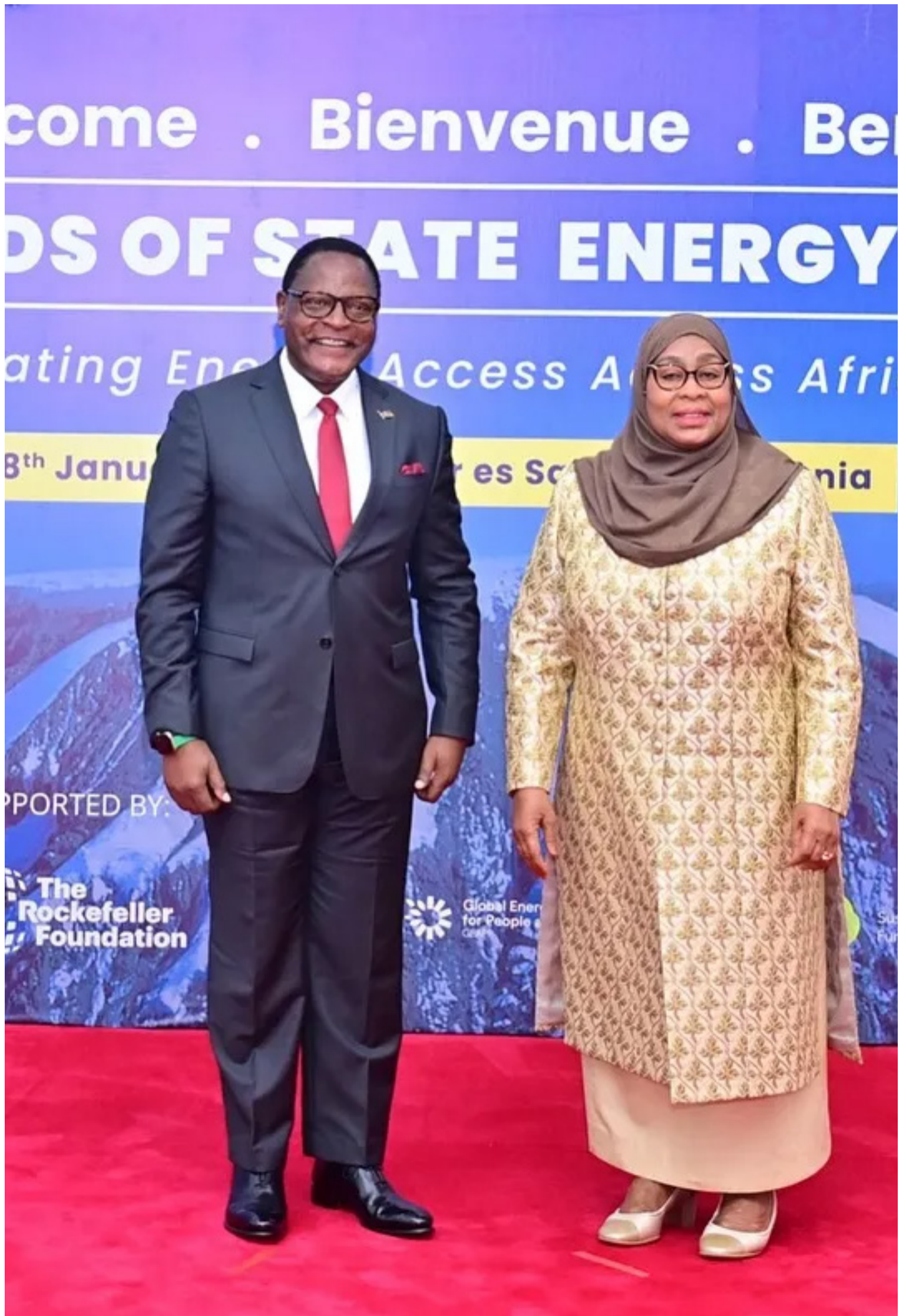
TANAPA imetumia jukwaa la Mkutano huo wa siku mbili kunadi vivutio vyake vyenye sifa tofauti za kuvutia kwa ugeni mzito uliohudhuria ukiwakutanisha wakuu wa nchi zaidi ya 25 barani Afrika chini ya mwenyeji wao Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

Mkutano ulijikita kujadili na kuimarisha sekta ya nishati, hususan katika suala la kupanua upatikanaji wa umeme, kuboresha miundombinu ya nishati, na kutafuta suluhu za changamoto zinazokwamisha maendeleo ya sekta hiyo.

Aidha, Mkutano huo pia ulilenga kuvutia wawekezaji kutoka ndani na nje ya nchi katika sekta ya nishati, vyanzo mbadala kama vile jua, upepo, na gesi asilia. Hivyo, jukwaa hilo ni fursa kwa wadau mbalimbali, wakiwemo serikali, sekta binafsi, na mashirika ya kimataifa, kubadilishana uzoefu na mikakati ya kukuza matumizi ya nishati endelevu.

Ushiriki wa TANAPA katika mkutano huo ulilenga la kutangaza vivutio vya utalii vinavyopatikana katika Hifadhi za Taifa, pamoja na fursa za uwekezaji katika sekta ya utalii na uhifadhi nchini.

TANAPA ilitumia jukwaa hilo kutoa mwaliko kwa Jumuiya za kimataifa zilizoshiriki katika mkutano huo kutembelea Hifadhi za Taifa, ili kujionea vivutio vya utalii vinavyopatikana nchini Tanzania kama Mlima mrefu zaidi barani Afrika (Mlima Kilimanjaro), Kivutio cha Nyumbu wahamao katika Hifadhi ya Taifa Serengeti na Hifadhi nyingine zilizotawanyika kote nchini.

Na Paul Kayanda, Kahama

KONGAMANO la Nishati la Afrika lililofanyika nchini Tanzania tarehe 27-28 Januari 2025 linatoa fursa muhimu kwa nchi yetu na bara zima katika kuimarisha ajenda ya maendeleo endelevu kupitia upatikanaji wa nishati safi na ya uhakika.

Licha ya Tanzania kuwa na rasilimali kubwa za kuzalisha umeme wa jua na upepo, bado tunategemea

vyanzo vya nishati visivyo endelevu kama mafuta na kuni, jambo linalohitaji mabadiliko ya haraka.

Katika kongamano hilo, Mhandisi Manala Tabu Mbumba alisema kuwa Afrika imebarikiwa kuwa na rasilimali nyingi za nishati jadidifu, kama vile jua, upepo, na maji. Hata hivyo, uwekezaji katika sekta hii bado ni mdogo, hali inayohitaji juhudi za kushirikiana kikananda na kuvutia uwekezaji wa ndani na nje katika teknolojia za nishati safi.

Mhandisi Manala aligusia changamoto kubwa ya upatikanaji wa nishati vijijini, akisema kuwa zaidi ya asilimia 50 ya watu barani Afrika hawana umeme, na sehemu kubwa ya watu hao ni kutoka vijijini.

Alisisitiza umuhimu wa kutumia teknolojia ya mini-grids na off-grid inayotumia vyanzo vya nishati jadidifu ili kuwafikia wananchi wa vijijini kwa bei nafuu.

Pia, alizungumzia umuhimu wa ushirikiano wa kikanda katika miradi ya nishati, akisisitiza kwamba miradi kama

Mkutano wa Nishati Afrika: Fursa ya Maendeleo Kupitia Nishati Safi, Uwekezaji wa Teknolojia

mabomba ya gesi, usambazaji wa umeme wa kikanda, na sera zinazowezesha biashara ya nishati baina ya nchi zitasaidia kupunguza gharama za uzalishaji na kuongeza upatikanaji wa nishati.

Kwa upande mwingine, Mhandisi Manala alisisitiza haja ya kuwekeza katika teknolojia za kisasa na kukuza wataalamu wa ndani katika sekta ya nishati.

Alisema serikali, sekta binafsi, na taasisi za elimu zinapaswa kushirikiana kuhakikisha kuwa tuna nguvu kazi inayoweza kutumia,

kutengeneza, na kudumisha teknolojia mpya za nishati.

Katika kujibu changamoto za mabadiliko ya tabianchi, alieleza kuwa sekta ya nishati ina mchango mkubwa katika kupunguza uzalishaji wa gesi chafuzi na kulinda mazingira.

Aliongeza kuwa Afrika, ikiwa ni mojawapo ya mabara yanayoathirika zaidi na mabadiliko ya tabianchi, inapaswa kuwa kinara wa kuonyesha mfano wa kupunguza utegemezi wa mafuta na kuhamia kwenye nishati safi.

Mhandisi Manala pia alisisitiza

kwamba ili kufanikisha ajenda ya nishati safi, ni muhimu kuvutia wawekezaji kwa kutoa motisha kama punguzo la kodi na usaidizi wa kifedha kwa miradi ya nishati safi.

Pamoja na mambo mengine mtaalamu huyo Aliitaka Tanzania kutumia kongamano hili kama fursa ya kuonyesha hatua inazochukua katika kuimarisha sekta ya nishati, ikiwa ni pamoja na miradi mikubwa ya umeme wa maji na juhudi za kukuza nishati jadidifu.

“Namshukuru Mungu kwa kuwa Mhe.Rais wa Jamhuri

ya Muungano wa Tanzania Dk.Samia Suluhu Hassan kwa kututeulia kiongozi mxhapa kazi Mhe.Dk.Doto Biteko Naibu Waziri mkuu wa Tanzania na Waziri wa Nishati kunwuka eneo kama hili muhimu naamini atalimudu na kuhakikisha Watanzania tunatumiza ndoto zetu, Bila nishati endelevu, maendeleo endelevu ni ndoto,” aliongeza.

Hivyo, tunapaswa kuelimisha umma kuhusu umuhimu wa nishati safi kwa maendeleo ya Taifa letu na bara letu la Afrika kwa ujumla.

OKOA MAZINGIRA, FUATA NJIA HIZI 5

BINADAMU anavunja rekodi zote mbaya kuhusu ongezeko la joto duniani. Mifumo dhaifu ya ekolojia inakabiliwa na shinikizo kubwa. Zaidi ya mimea wanyama na viumbe hai wengine milioni 1, wako hatarini kuangamia. Hewa chafu na uchafuzi wa kemikali vinatishia ardhi, bahari na afya yetu.

Lakini Siku ya Kimataifa ya Mama Dunia, tarehe 22 April, ni ukumbusho kwamba kuna mengi tunayoweza kufanya, kama watu binafsi, ili kukabiliana na majanga ya aina tatu duniani ya mabadiliko ya tabianchi, uharibifu wa mazingira na bayoanuai, na uchafuzi na taka.

“Kila hatua, hata iwe kubwa au ndogo, ni muhimu kwa sayari,” alisema Bruno Pozzi, Naibu Mkurugenzi wa Kitengo cha Mifumo ya Ekolojia cha Shirika la Mazingira la Umoja wa Mataifa (UNEP).

“Dharura ya tabianchi, uharibifu wa mazingira na uchafuzi mbaya zaidi wa mazingira ni visivyoweza kupuuzwa. Tunaweza kubadili hali ya kudorora kwa Dunia lakini tunahitaji kuja pamoja na kila mmoja wetu kutekeleza wajibu wake.”

UNEP imetengeneza zana za nyenzo za kuchukua hatua za kushughulikia mazingira kuhusiana na masuala mbalimbali. Hapa kuna mwongozo kuhusu masuala tano kati yake:

Uisha mifumo ya ekolojia Je, wajua kuwa duniani zaidi ya hekta bilioni 2 za ardhi zimeharibiwa? Au kuwa idadi na muda wa ukame kudumu umeongezeka kwa asilimia 29 tangu mwaka wa 2000. Kupata masuluhisho kwa matatizo haya ulimwenguni ni muhimu.

Siku ya Mazingira Duniani tarehe 5 Juni itaangazia uboreshaji wa ardhi, kuenea kwa majangwa na kustahimili ukame. Mwongozo wa Uboreshaji wa Mifumo ya Ekolojia: Mwongozo wa Vitendo vya Kuponya Sayari unaelezea mbinu za kurejesha aina nane muhimu ya mifumo ikolojia - misitu, mashamba, maeneo yaliofunikwa na nyasi na maenao ya savana, mito na maziwa, bahari na maeneo ya pwani, miji na majiji, maeneo ya mboji na milima. Kwa kuchukua hatua hizi zinazopendekezwa, unaweza kuwa sehemu ya

#Generation Restoration!

H a m a s i s h a Mabadiliko ya Tabianchi Ulimwengu unakabiliwa na dharura ya tabianchi, “ishara ya hatari kwa wanadamu,” kwa mjibu wa Katibu Mkuu wa Umoja wa Mataifa. Uzalishaji wa gesi ya ukaa usipopungua mno, ongezeko la joto linaweza kupita nyuzijoto 2.9 katika karne hii.

Kampeni ya UNEP ya Chukua Hatua Sasa: Hamasisha inaonyesha jinsi wananchi wanavyoweza kulazimisha serikali na mashirika ya biashara kufikia aina ya mabadiliko ya kimfumo yanayohitajika ili kudhibiti ongezeko la joto duniani lisizidi nyuzijoto 1.5 zaidi ya viwango vya kabla ya kuanza kwa viwanda.

Komesha mlima wa plastiki

Plastiki imetapakaa kila mahali. Iko katika mavazi yetu, vifaa vya kutumia nyumbani, vifaa vya watoto kuchezea, vifaa vya kufungia chakula, vifaa vya matibabu...

orodha hii inaendelea. Ingawa plastiki ina matumizi mengi, mazoea yetu ya kutumia plastiki inayotumika mara moja hudhuru sayari. Inaweza kuchukua maelfu, au maelfu na maelfu, ya miaka kuoza.

Hata hivyo tunaendelea kuzalisha na kutumia tani milioni 430 za plastiki kwa mwaka, theluthi mbili kati yake hujikuta haraka kwa taka zinazotupwa kwenye madampo na kuchafua maziwa, mito, udongo na bahari.

Kwa kufahamu athari za plastiki kwa mabadiliko ya tabianchi, mifumo ya ekolojia, wanyamapori na uchumi, Nchi Wanachama wa Umoja wa Mataifa zilikubaliana kuhusu azimio la kuunda a chombo cha kisheria cha kukomesha uchafuzi wa plastiki.

Hii ni pamoja na kupunguza plastiki isiyohitajika, kuchagua kutumia tena badala ya kununua bidhaa mpya, kuunga mkono kampuni zinazounda upya plastiki na kujaribu

kupunguza matumizi ya plastiki inayotumika mara moja, na kuziomba serikali kupitisha sera za uchumi unaotumia bidhaa tena na tena na kuimarisha mifumo ya kushughulikia taka.

Kupiga marufuku hewa chafu kutoka angani

Zaidi ya asilimia 99 ya watu duniani huvuta hewa isiyo salama. Uchafuzi wa hewa ndio hatari kubwa zaidi kwa afya nyakati zetu, na husababisha vifo vya mapema vya takribani watu milioni 7 kila mwaka.

Kukumbana na hewa chafu pia kunaweza sababisha magonjwa ya moyo na mapafu, saratani ya mapafu na kiharusi na magonjwa mengine.

Vichafuzi vya hewa pia hudhuru mazingira yetu asilia, hupunguza usambazaji wa oksijeni katika bahari zetu, na kuifanya kuwa vigumu kwa mimea kukua na kuchangia janga la mabadiliko ya tabianchi.

Siku ya Kimataifa ya Hewa Safi ili kuwa na anga za bluu

tarehe 7 Septemba inalenga kuhamasisha kuhusu tatizo hili, huku mwongozo unaoingiliana wa UNEP ukifafanua hatua unazoweza kuchukua ili kupelekea kuwa na hewa safi.

Panda miti mwafaka, usikosee

Miti ni ya ajabu.” Hufyonza hewa ya ukaa kutoka angani, hulinda na kurutubisha udongo, ni chanzo cha kuni na mbao, na hutoa makazi kwa wanyama, ndege na wadudu wengi.

Si ajabu kuwa upandaji miti, kuboresha mifumo ya ekolojia na kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi, vimekuwa maarufu sana. Lakini sio rahisi kama inavyosikika.

Kwa mfano, kupanda miti isiokuwa mwafaka mahali pasipofaa kunaweza kudhuru bayoanuai na kusababisha kila aina ya matokeo yasiyokusudiwa. Upandaji Miti na uboreshaji wa mfumo ya ekolojia: kozi ya kina ya UNEP inaweka kanuni tano za msingi za kufanya usikosee.

AFRIKA YATOKA NA AZIMIO LA NISHATI KWA AFRIKA

NAMWANDISHI WETU

JANA RAIS Dkt. Samia Suluhu Hassan alisema Mpango Mahsus wa Kitaifa kuhusu Nishati (National Energy Compact) uliozinduliwa leo unalenga kuiwezesha Tanzania kuunganisha umeme kwa kaya milioni 8.3 zaidi ifikapo mwaka 2030.

Rais Dkt. Samia ameyasema hayo wakati wa Mkutano wa Wakuu wa Nchi wa Afrika kuhusu Nishati uliofanyika jana katika Ukumbi wa Kimataifa wa Mikutano wa Julius Nyerere, Dar es Salaam.

Tanzania ilikuwa mwenyeji wa mkutano huo uliohudhuriwa na Wakuu wa Nchi na Serikali kutoka Burundi, Botswana, Congo, Comoros, Djibouti, Ethiopia, Gabon, Ghana, Guinea Bissau, Kenya, Lesotho, Liberia, Libya, Madagascar, Malawi, Mauritania, Nigeria, Sierra Leone, Somalia na Zambia.

Vile vile, mkutano huo umehudhuriwa pia na Wawakilishi wa Wakuu wa Nchi na Serikali, Wakuu wa Mashirika ya Fedha ya Kimataifa, Mashirika ya Kimataifa, Sekta Binafsi na Asasi za Kiraia kwa lengo la kuongeza kasi ya usambazaji umeme barani Afrika ili kuunganisha watu milioni 300 na umeme katika kipindi cha miaka mitano ijayo.

Rais Dkt. Samia amesema kuwa kwa kutoa kipaumbele katika upatikanaji wa nishati ya umeme, mkutano huo ulioandaliwa kwa ushirikiano na Benki ya Dunia na Benki ya Maendeleo ya Afrika utawezesha kuleta mageuzi ya kiuchumi, kukua kwa viwanda, kupunguza umaskini na kuimarisha ustawi wa watu.

Mkutano huo umefanikiwa kupata ahadi za ufadhili wa Dola za Marekani Biloni 40 kutoka Benki ya Dunia na Benki ya Maendeleo ya Afrika kwa ajili ya kuwezesha usambazaji wa umeme barani Afrika. Aidha, jumla ya nchi za Afrika 12 zimeingia kwenye Mipango Mahsus wa Kitaifa kuhusu Nishati.

Rais Dkt. Samia amesema kuwa kupitia Mpango Mahsus kuhusu Nishati, Tanzania inakusudia kuvutia mitaji na uwekezaji zaidi itakayowezesha kuongeza uzalishaji wa umeme nchini na kukukamilisha kuunganisha Mtandao wa Umeme wa Tanzania na nchi jirani ili kuwezesha biashara ya kuzaa na kunuua nishati hiyo.

Mpango huo utawezesha Serikali kukamilisha usambazaji umeme katika Vitongoji vyote 64,359 nchini ifikapo 2030. Vilevile, Mpango huo utapandisha

kiwango cha uunganishaji wa umeme kutoka 46% ya sasa hadi kufikia 75%.

Vilevile, Rais Dkt. Samia ambaye amekuwa kinara wa matumizi ya nishati safi ya kupikia ameweka bayana barani Mpango huo wa Nishati pia utasaidia kuongeza upatikanaji wa nishati safi ya kupikia, ikiwemo gesi asilia na majiko banifu.

Kabla ya hapo Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati, Dk. Doto Biteko alisema baada ya kupata uhuru mwaka 1960, nchi za Afrika zimepiga hatua kubwa katika kuzalisha na kusambaza umeme kwa wananchi wao.

Dk. Biteko amesema hayo kwenye Mkutano wa Nishati wa Wakuu wa Nchi za Afrika 'Mission 300' unaofanyika katika Kituo cha Mikutano cha Kimataifa cha Julius Nyerere (JNICC) jijini Dar es Salaam.

Naibu Waziri Mkuu amesema lengo kuu la mkutano huo kuitishwa ni kufikia lengo la kuongeza upatikanaji wa umeme kwa angalau watu milioni 300 barani Afrika katika miaka mitano ijayo

"Inasikitisha kwamba idadi ya Waafrika ambao hawana umeme inakadiriwa kuwa milioni 571. Kutokana na hali hii, Mkutano huo uliitishwa, ukiwa na lengo kubwa lakini linaloweza kufikiwa na kuongeza upatikanaji wa umeme kwa angalau watu milioni 300 barani Afrika katika miaka mitano ijayo.

"Natoa shukrani za dharti kwa waandaaji wenza wa Mkutano huo ikiwemo: Benki ya Dunia; Benki ya Maendeleo ya Afrika; Rockefeller Foundation; Sustainable Energy for All (SEforALL), na The Global Energy Alliance for People and Planet (GEAPP) kwa ushirikiano uliowezesha kufanyika kwa Mkutano huo.

"Uwepo wenu, mawazo na utaalumu wenu ndiyo vitakavyofanikisha Mkutano huo. Natarajia majadiliano yenye tija na tushirikiane katika kuunda mustakabali wa nishati barani Afrika. "Natarajia mkutano huo utakuwa ni hatua muhimu katika kufanikisha lengo letu la

upatikanaji wa umeme kwa wote. "Katika mkutano huo, Mawaziri wa Nishati, Viongozi wa Taasisi za Kimataifa za Kifedha, Wataalam wa Wadau wa Mashirika ya Kiraia, watapata fursa ya kujadili na kukubaliana malengo, vipaumbele vya sera, suluhisho, na ahadi za jinsi ya kutekeleza Mpango wa Mission 300.

"Maazimio ya Nishati ya Kitaifa yaliyotayarishwa na nchi 14 zitatokua kwa majaribio yatatoa mfumo wa uwekezaji wa hatua zilizoratibiwa ili kufungua uwekezaji zaidi kutoka kwa serikali, wabia wa maendeleo, mashirika ya misaada na sekta binafsi katika kufanikisha malengo ya upatikanaji wa nishati.

"Kupitia uhamasishaji wa rasilimali na utaalumu katika kuharakisha juhudi za kutokua kwa serikali, wabia wa maendeleo, mashirika ya misaada na sekta binafsi katika kufanikisha malengo ya upatikanaji wa nishati safi kwa wote, kupunguza uzalishaji wa hewa ukaa na kuboresha maisha ya watu. "Tanzania inachukulia mkutano

hoo kama kichocheo cha utekelezaji wa Sera yake ya Taifa ya Nishati inayolenga kuendeleza nishati endelevu, uhifadhi na ufanisi. Sera hiyo pia inalenga kuongeza upatikanaji wa huduma za kisasa za nishati na kuongeza mchango wa nishati mbadala katika mchanganyiko wa uzalishaji ili kuimarisha upatikanaji, uhakika na usalama wa nishati.

"Ifikapo mwisho wa mwaka 2025, uwezo wa Tanzania kuzalisha umeme utaongezeka hadi megawati 4,000. Nishati yetu inatoka kwenye vyanzo safi na mbadala vinavyonufaisha wakazi wa vijijini na mijini, huku miundombinu ya umeme ikifikia vijiji vyote 12,318 nchini.

"Vile vile, Tanzania inamarisha muunganiko wa Afrika kwani ina miundombinu ya umeme inayounganisha nchi za Kenya, Burundi, Rwanda, na Uganda, huku miundombinu ya kuunganisha Zambia ikiwa inaendelea. "Pamoja na maendeleo ya nishati tunayojiyunia, bado nchi inahitaji

uwekezaji zaidi katika sekta ya nishati. Tuna matarajio ya kukuza shughuli za kiuchumi hususan katika sekta za viwanda, madini, na huduma za ukarimu jambo ambalo linahitaji uwekezaji wa kimkakati zaidi katika sekta ya nishati.

"Rais Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan amekuwa mstari wa mbele katika kukuza upatikanaji wa suluhisho la nishati safi ya kupikia barani Afrika. Jitihada hizi zimeungwa mkono na mkakati wa kitaifa na yamejumuishwa katika Azimio litakalotiwa saina, huku tukitoa wito wa ahadi na ushirikiano zaidi katika kuboresha upatikanaji wa suluhisho la nishati safi ya kupikia barani mwetu.

"Miongoni mwa mambo mengine yatakayofanyika katika mkutano huo, tutashirikiana

uzoefu; kupata ahadi muhimu za kisiasa; kutumia ushirikiano ili kufungua uwekezaji wa sekta binafsi; kuanzisha ushirikiano wa kufadhili miundombinu ya nishati; na kukubaliana mfumo wa ufuatiliaji, ikiwa ni pamoja na kuanzisha Kiashiria cha Ufuatiliaji wa Maazimio ili kusimamia na kufuatilia utekelezaji wa ahadi zilizotolewa kwenye Mkutano huo.

"Ni matarajio yangu kwamba, mamlaka zinazohusika za nishati katika kila nchi ya majaribio zitajitahidi kuhakikisha maazimio ya nishati yanafanikishwa kupitia malengo na mipango ya hatua zinazolenga kuongeza kiwango cha upatikanaji wa umeme, matumizi ya nishati safi ya kupikia, nishati mbadala na mchango wa mtaji wa sekta binafsi katika kufanikisha upatikanaji wa nishati.

"Sasa ni wakati wa kufungua uwezo wa nishati wa bara la Afrika na kukubaliana na pengo la nishati. Tuitumie fursa ya Mkutano huo kuhitimisha Maazimio yanayoendana na matarajio yetu ya nishati na kuimarisha ushirikiano unaohitajika kuyatekeleza.

Naye Rais wa Benki ya Dunia (WB), Ajay Banga katika mkutano huo, aliyasema haya; "Tuna weza kubadilisha sura ya Afrika kwa kuwa na juhudi za pamoja za kuunganisha rasilimali zilizopo kuhakikisha nishati ya umeme inawafikia wananchi wengi zaidi Afrika ifikapo 2030."

Rais wa Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB), Dk Akinwumi Adesina alisema: "Tanzania imekuwa mfano wa kuigwa kwa kufanya vizuri katika uwekezaji wa miundombinu ya umeme kwa kuwafikisha nishati ya umeme wananchi katika vijiji vyote 12,318.

"Nawa hakikisha kuwa lengo la kuwafikisha umeme watu milioni 300 Afrika linakwenda kufanikiwa, tunahitaji uwazi na uwajibikaji katika kufikisha lengo hili.

"Mkutano huo una lengo la kufungua Afrika kwenye eneo la nishati ya umeme, kuhakikisha wananchi katika za Afrika wanaunganishwa na umeme."

Unavyopaswa kuishangaa Dodoma

UKWELI ni kwamba Dodoma si maarufu duniani kama miji mingine kama vile Dar es Salaam, ila ina umuhimu mkubwa na mambo mengi ya kushangaza ambayo wengi wa nje ya Tanzania au hata wakazi wake huenda hawafahamu.

Kama mji mkuu wa nchi, hutumika kama kitovu cha kisiasa na kitamaduni, chenye tabaka za historia, hali ya kipekee ya hali ya hewa, na mazingira tofauti ya kijamii na kitamaduni.

Mji Mkuu Mpya

Dodoma ilituliwa rasmi kuwa mji mkuu wa Tanzania mwaka 1974. Hata hivyo, uhamisho wa ofisi za Serikali kutoka Dar es Salaam ulikuwa wa taratibu na bado unaendelea, ingawa kwa sasa ofisi zote tayari zimehamia katika mji huo.

Sababu iliyochangia uamuzi wa kuiteua Dodoma kuwa makao makuu ilikuwa ni kuweka Serikali kuu katikati ya nchi, kwa kuwa Dar es Salaam iko kando ya Pwani ya Mashariki. Msimamo wa kimkakati wa Dodoma ulilenga kuunganisha taifa la kijiografia na kukuza maendeleo katika mikoa ya kati.

Jambo lingine la kustaajabisha ni kwamba licha ya kuwa mji mkuu wa kisiasa, Dodoma haijawa jiji kubwa zaidi wala lenye uchumi mkubwa nchini Tanzania.

Dar es Salaam inaendelea kuwa jiji kubwa na bandari ya kibiashara, na kusababisha hali ya kipekee ambapo serikali ya nchi iko mbali na kitovu chake cha msingi cha uchumi. Hata hivyo, polepole Dodoma inajenga uwezo wake, ikiwa na miundombinu ya kisasa, kama vile Uwanja wa Ndege wa Dodoma uliokamilika hivi karibuni na jitihada za serikali za kubadilisha kikamilifu shughuli za mji mkuu.

Eneo la Kuzalisha Mvinyo

Inashangaza wengi kwamba Dodoma inajulikana ndani ya Tanzania kama eneo linalozalisha mvinyo. Hali ya hewa ya jiji yenye ukame kiasi na udongo wenye rutuba huifanya kuwa mahali pazuri kwa kilimo cha zabibu.

Mvinyo wa Tanzania unazidi kutambulika ndani na hata kimataifa, hasa mvinyo kutoka mkoa wa Dodoma, ambao umekuwa ishara ya fahari ya taifa.

Mvinyo wa eneo hili kimsingi huzalishwa na wakulima wadogo na mashirika makubwa ya kilimo kama vile Kampuni ya Dodoma Wine. Kadiri tasnia ya mvinyo nchini inavyokua, mavuno haya yanawasilisha kipengele cha kitamaduni kisichotarajiwa nchini, mara nyingi huhusishwa na

savanna na wanyamapori badala ya mashamba ya mizabibu.

Zaidi ya hayo, Tamasha la Mvinyo la Dodoma, linalovutia wageni kutoka mikoa mbalimbali, ni ushuhuda wa kukua kwa tasnia hii na umuhimu wa jiji kama kitovu cha kilimo cha zabibu katika Afrika Mashariki.

Nyumbani kwa Wagogo

Dodoma ni nchi ya Wagogo, mojawapo ya makabila mengi ya Tanzania. Lugha yao, Cigogo, na urithi tajiri wa kitamaduni huchangia pakubwa utambulisho wa eneo hilo.

Wagogo wanajulikana kwa muziki wao wa kitamaduni, densi, na ufundi, ambao unasalia kuwa muhimu kwa usemi wa kitamaduni wa eneo hilo. Tamasha la Muziki la Wagogo ni tukio linaloonyesha utamaduni huu uliokita mizizi, na kutoa jukwaa kwa Wagogo kusherehekea na kushiriki mila zao na ulimwengu.

Maisha yao ya kitamaduni ya ukulima na ufugaji yamekuwa msingi wa uchumi na utamaduni wa kanda, huku majina ya jiji yakitoka kwa neno la Kigogo la 'kuzama', likioyonesha mandhari ya eneo hilo.

Ushawishi wa watu wa Gogo sio tu wa kitamaduni bali wa kisiasa pia; miundo yao ya kitamaduni imechangia katika utawala wa kisasa ndani ya kanda na bado inashikiliwa katika hadhi ya juu miongoni mwa jamii ya Wagogo.

Jengo la Bunge

Bunge la Tanzania, linalojulikana kama Bunge, linaketi mjini Dodoma. Jengo la Bunge ni sehemu muhimu ya miundombinu ya Dodoma na si la kawaida kwa umbo lake la duara, tofauti na miundo ya kawaida ya bunge inayopatikana katika nchi nyingine.

Miundo wa jengo hilo unaruhusu Wabunge wote kuonana, na hivyo kukuza hali ya usawa na majadiliano ya wazi kati ya viongozi waliochaguliwa.

Jengo hili sio tu la kipekee bali pia linawakilisha moyo wa demokrasia ya Tanzania, ambapo sheria zinatungwa na kujadiliwa. Jengo la Bunge limeshuhudia matukio mengi muhimu katika historia ya Tanzania na linaendelea kuwa alama ya maisha ya kisiasa nchini.

Pamoja na mchanganyiko wake wa usanifu wa kisasa na ishara za jadi, jengo la bunge ni onyesho la matarajio ya taifa ya kuchanganya maendeleo na urithi.

Kitovu cha Usafiri wa Reli

Dodoma ni kituo kikuu katika mtandao wa reli wa Tanzania, unaunganisha jiji hilo na mikoa mbalimbali ya nchi. Njia ya reli ya kati inapita katikati ya jiji, ikiunganisha na Bandari ya Dar es Salaam kwenye pwani, pamoja na sehemu za kati kuelekea Mwanza

kwa Ziwa Victoria na Kigoma kando ya Ziwa Tanganyika.

Ujenzi wa reli hiyo wakati wa ukoloni wa Wajerumani uliashiria mabadiliko makubwa katika maendeleo ya uchumi wa eneo hilo, na kuwezesha usafirishaji wa bidhaa na watu kote Tanzania.

Umuhimu wa usafiri wa reli mjini Dodoma unatarajiwa kukua huku ujenzi wa SGR ukiwa tayari kuimarisha mawasiliano zaidi. Mradi huu kabambe unaahidi kuleta mapinduzi katika usafirishaji nchini Tanzania, ukiweka Dodoma kama kituo muhimu cha usafirishaji na hivyo kuchochea ukuaji na maendeleo zaidi katika mkoa huo.

Jina la Jiji Lina Asili ya Kijiolojia

Jina 'Dodoma' kwa kushangaza, linaonyesha sifa za kijiolojia za jiji hilo. Limetokana na neno la Kigogo 'Idodomya', linalomaanisha 'imezama', kutokana na kuwepo kwa miamba na mipasuko katika eneo hilo linalofanana na mashimo ya kuzama.

Sifa hizi za kijiografia ni masalio ya shughuli za kale za kijiolojia za eneo hilo na zimekuwa na jukumu katika kuunda mandhari ya ndani.

Etimolojia ya Dodoma inafungamana na sifa za kimaumbile za ardhi, ikioyonesha maelewano ya watu wa kiasili na uelewa wao wa mazingira yao.

Miundo hii ya asili pia imenufaisha kilimo, kwani yanachangia katika hali ya hewa ya kipekee ya eneo hilo, ambayo inafaa kwa kilimo cha mitishamba na shughuli zingine za kilimo.

Eneo Ndani ya Eneo Kame

Wengi wangetarajia mji mkuu wa Tanzania kuweka katika hali ya hewa ya joto na ya kitropiki, lakini Dodoma iko ndani ya ukanda wa nusu ukame. Hii imefafanua uoto wake, mifumo ya kilimo, na maendeleo ya mijini.

Jiji lina uzoefu wa misimu mirefu ya kyangazi, ambayo inaweza kuleta changamoto kwa usambazaji wa maji na kilimo, na hivyo kuhitaji usimamizi makini wa rasilimali zilizopo.

Hata hivyo, hali hii ya hewa pia inafafanua utambulisho wa kipekee wa Dodoma. Ustahimilivu na werevu wa wakazi wake unaonyeshwa kikamilifu kwa kuwa wamezoa hali hizi kwa karne nyingi.

Leo hii, hii inadhihirika katika mbinu za kuokoa maji na mazao yanayostahimili ukame ambayo yanafafanua mazoea ya kilimo ya eneo hilo na katika mbinu endelevu za kupanga na kuendeleza miji.

Kituo cha Elimu na Utafiti

Dodoma si kitovu cha siasa na kilimo tu; inazidi kuwa kituo cha elimu na utafiti nchini Tanzania. Chuo Kikuu cha Dodoma kilichoanzishwa mwaka 2007 ni miongoni mwa taasisi zinazoongoza kwa elimu ya juu nchini na kinakuwa kwa kasi.

Inatoa programu mbali mbali na imevutia wanafunzi na wasomi kutoka kote Tanzania na kwingineko, na kuchangia katika mabadiliko ya kitamaduni na kiakili ya jiji.

Aidha, Dodoma ni nyumbani kwa taasisi mbalimbali za utafiti, hasa zile zinazojikita katika tafiti za kilimo na maendeleo. Uwepo wa taasisi hizi unakuza mazingira ya kujifunza na uvumbuzi, kuwezesha suluhisho kwa changamoto za kitaifa na kitaifa, na kuimarisha nafasi ya Dodoma ndani ya mazingira ya kitaaluma ya Tanzania.

Jiji Lililopangwa kwa Uendeleu

Katika miaka ya hivi karibuni, Dodoma ni mfano bora wa jiji ambalo limekumbatia dhana ya mipango miji endelevu. Mpango wa maendeleo wa jiji ni pamoja na upanuzi na uboreshaji wa maeneo ya umma, uundaji wa maeneo yanayofaa watembea kwa miguu, na uboreshaji wa maeneo ya kijani

kibichi.

Kwa kuunganisha uendeleu katika ukuaji wa miji, Dodoma inatoa mfano kwa miji mingine kuhusu jinsi ya kuchukua idadi ya watu inayoongezeka bila kuacha kuzingatia mazingira.

Zaidi ya hayo, uwekezaji katika miradi ya nishati jadidifu, hususan nishati ya jua, unatekelezwa ili kukamilisha mseto wa nishati ya Dodoma.

Kama jiji lenye mwanga mwingi wa jua, matumizi ya nishati ya jua yanaiweka Dodoma kuwa kinara katika maendeleo endelevu, huku pia ikihakikisha kuwa ukuaji wa jiji unaendana na malengo ya kimataifa ya mazingira.

Jumuiya za Dini Mbali Mbali

Muundo wa kidini wa Dodoma ni wa aina mbalimbali, ukiwa na mchanganyiko wa madhehebu ya Kikristo, Kiislamu, na imani za kiasili mjini humo.

Mandhari hii yenye imani nyingi inaongeza tapeti ya kitamaduni ya jiji hilo na inaonekana wazi kupitia maeneo mbalimbali ya ibada, sherehe za kidini, na shughuli za madhehebu mbalimbali zinazofanyika ndani ya Dodoma.

Kanisa Kuu la Mtakatifu Paulo, moja ya alama za jiji linalotambulika, likiashiria maelewano ya kidini yaliyopo Dodoma.

Azma ya jiji la kukuza moyo wa kuvumiliana na umoja miongoni mwa jumuiya zake mbalimbali za kidini imechangia hali ya amani na ushirikiano wa Dodoma.

Dodoma inasimama kama kinara wa utofauti, utamaduni, na uendeleu. Jiwe hili lililofichwa katikati mwa Tanzania linaweza lisijulikane vyema kama miji mingine ya kimataifa, lakini haiba yake na sura zake za kushangaza hutoa mengi ya kugundua na kuthaminiwa.

MONACO unaweza ukaiona kama sehemu ndogo ndani ya Ufaransa, lakini ni tajiri, imekuwa ikipiga hatua kuelekea uendelevu na urafiki wa mazingira katika miongo michache iliyopita.

Safari hii si rahisi wala moja kwa moja, lakini inaangazia dhamira ya utunzaji wa mazingira ambayo inafaa kusoma. Mwongozo mrefu ufuatao unaelezea mipango muhimu, sera, na mashirika ambayo yameunda mageuzi ya Monaco ya rafiki wa mazingira.

Mazingira ya Monaco

Monaco, inayotawaliwa na familia ya Grimaldi, mara nyingi inaashiriwa na boti zake za kifahari, kasino na kupendeza na mbio maarufu za Grand Prix.

Mapema miaka ya 2000, serikali ya Monaco ilianza kusisitiza wasiwasi wa mazingira, ikitambua athari ambayo taifa hilo lenye watu wengi na tajiri lingeweza kuwa nalo kwenye mfumo wa ikolojia wa kimataifa.

Matatizo haya yalisababisha uundaji wa mkakati wa kitaifa unaolenga kupunguza nyayo za kaboni, kuhifadhi bioanuwai, na kukuza maendeleo endelevu ndani ya serikali kuu na kupitia ushirikiano wa kimataifa. Msingi wa juhudi hizi ni Prince Albert II aliyeanzisha Monaco Foundation mwaka 2006, ambayo inafanya kazi kulinda mazingira na kuhimiza maendeleo endelevu ulimwenguni.

Mifumo ya Sera na Malengo

Kujitolea kwa Monaco kwa urafiki wa mazingira kumewekwa katika sera zake za kitaifa. Hasa, dhamira kuu ya Malengo ya Maendeleo Endelevu ya Umoja wa Mataifa imeunda sheria yake ya mazingira. Monaco imeweka malengo makubwa, kama vile kupunguza utoaji wa gesi chafuzi kwa 50% ifikapo mwaka 2030 ikilinganishwa na viwango vya 1990.

Ili kufikia malengo haya, Monaco imeunda mfumo unaojumuisha Karatasi Nyeupe ya Mpito wa Nishati na Mkataba wa Kitaifa wa Mpito wa Nishati, ambayo inaelezea mipango ya utekelezaji na kuhimiza ushiriki wa wananchi.

Sera hizi zinaeleza hatua katika maeneo kama vile ufanisi wa nishati, usafiri safi, udhibiti wa taka na uendelezaji wa vyanzo vya nishati mbadala.

Kujiandaa kwa Nishati ya Kijani

Monaco imekubali kwa urahisi jukumu muhimu la uzalishaji na matumizi ya nishati katika vita dhidi ya mabadiliko ya hali ya hewa. Licha ya kuwa mandhari ya mijini yenye nafasi ndogo, uongozi umebuni ili kuunganisha suluhu za nishati mbadala ndani ya mipaka yake.

Nishati ya jua huchukua hatua kuu, na paneli za photovoltaic zinazopamba paa za nyumba, shule, na hata Jukwaa la Grimaldi, kituo

MONACO; RAFIKI WA MAZINGIRA, UTAFITI

kikuu cha mikusanyiko. Zaidi ya hayo, Monaco inaweza katika miradi ya nishati safi nje ya nchi, ikisawazisha kikamilifu kiwango chake cha kaboni kwa kuchangia maendeleo ya nishati mbadala duniani. Mkakati huu unaruhusu Monaco kuagiza nishati safi kupitia mikopo ya kimataifa ya nishati mbadala.

Misheni ya Uhamaji ya Monaco

Barabara nyembamba za Monaco na maisha yenye msongamano mkubwa hufanya changamoto ya usafiri kuwa ya kipekee kabisa.

Hata hivyo, Monaco imefanya maendeleo ya kuvutia katika uwanja huu, ikianzisha mtandao mpana wa chaguzi za usafiri wa umma ambao unalenga kupunguza utegemezi wa magari ya kibinafsi. Mabasi ya umeme, programu za kushiriki baiskeli, na ufadhili wa baiskeli za kielektroniki zote zimekuwa sehemu ya mazingira ya Monaco.

Zaidi ya hayo, serikali inahimiza matumizi ya magari ya umeme na mseto kupitia punguzo la kodi, maegesho ya bure, na vituo vya malipo, na kuifanya kuvutia zaidi kwa wakazi na wageni kuchagua njia endelevu za usafiri. Mipango ya usafiri ya Monaco inaangazia dhamira kuu ya kupunguza utoaji wa hewa chafu na msongamano wa magari.

Juhudi za Uhifadhi wa Bahari Monaco ina uhusiano wa

kipekee na bahari na imechukua hatua muhimu kulinda viumbe vya baharini na mifumo ikolojia. Makumbusho ya Oceanographic ya Monaco, iliyoanzishwa na Prince Albert I zaidi ya karne moja iliyopita, inaendelea kuwa mtetezi wa uhifadhi wa baharini, kuchanganya utafiti na elimu ya umma juu ya umuhimu wa afya ya bahari.

Serikali pia inaunga mkono miradi mbalimbali ya uhifadhi wa baharini, kama vile Hifadhi ya Pelagos kwa Mamalia wa Bahari ya Mediterania, eneo lililohifadhiwa ambalo Monaco inasimamia kwa ushirikiano na Ufaransa na Italia, iliyooundwa kulinda bayoanuwai ya baharini. Juhudi hizi zinaonyesha utambuzi wa Monaco wa kutegemeana kati ya mifumo ikolojia ya nchi kavu na baharini.

Kujenga Kanuni ya Kijani

Monaco ni mfano halisi wa ukuaji wima wa mijini, na miinuko ya juu ikitawala anga yake. Walakini, ukuu unajumuisha kwa uangalifu mazoea ya ujenzi wa kijani kibichi na nafasi za kijani kibichi za mijini ndani ya mipango yake ya maendeleo.

Majengo mapya yanahitajika kufuata viwango vya ufanisi wa juu wa nishati, na miradi kadhaa ina teknolojia za hali ya juu za mazingira.

Mfano mmoja mashuhuri ni eneo la eco-wilaya ya Fontvieille, ambapo upangaji makini umesababisha

mchanganyiko wa maeneo ya makazi, bustani, na maeneo ya viwanda kwa kuzingatia uendelevu. Juhudi pia zimefanywa ili kuunda mbuga zaidi za umma na maeneo ya kijani kibichi, ambayo yana jukumu muhimu katika kuimarisha bioanuwai na kuwapa wakaazi maeneo ya burudani na kupumzika.

Urejelezaji na Upunguzaji

Licha ya ukubwa wake mdogo, Monaco imeunda mfumo wa usimamizi wa taka ambao unashindana na ule wa mataifa makubwa.

Kipengele muhimu cha mfumo huu ni juhudi za mkuu za kupanga na kuchakata taka. Serikali imetekeleza mpango wa kina wa kupanga taka na imeweka vituo vingi vya kuchakata tena kote Monaco.

Zaidi ya hayo, mtambo wa kutoa nishati kwa taka ulioko karibu na Ufaransa huchakata taka nyingi zisizoweza kutumika tena za Monaco.

Kiwanda hiki sio tu kwamba hupunguza kiasi cha taka kwa kiasi kikubwa lakini pia huzalisha umeme na joto kwa matumizi katika nchi zote mbili. Kupitia mipango hii, Monaco inaonyesha dhamira ya kupunguza upotevu na kuubadilisha kuwa rasilimali.

Kutoka Ardhi Hadi Bahari

Licha ya udogo wake, Monaco ina bioanuwai tajiri ambayo serikali inafanya kazi kuhifadhi kupitia

mipango mingi. Kuundwa kwa maeneo ya asili yaliyolindwa kama vile Jardin Exotique de Monaco, makazi ya maelfu ya spishi adimu za mimea, ni mfano mmoja tu wa juhudi za uhifadhi zilizo.

Zaidi ya hayo, serikali inajihusisha katika ushirikiano wa ndani na kimataifa unaolenga kulinda viumbe mbalimbali na makazi yao.

Programu hizi ni pamoja na utafiti kuhusu spishi za Mediterania zilizo hatarini kutoweka, na kuifanya Monaco kuwa sehemu ya juhudi za kimataifa katika uhifadhi wa bioanuwai na kushiriki utaalamu.

Kueneza Uelewa wa Mazingira

Serikali ya Monegasque inaelewa kwamba ili mipango ya mazingira ifanikiwe, ni lazima iambatane na kampeni kali ya kuhamasisha umma. Kwa hivyo, Monaco inaweza sana katika programu za elimu zinazoendeleza tabia rafiki kwa mazingira miongoni mwa raia wake na vizazi vichanga.

Shule za Monaco hufuata mtaala unaojumuisha elimu ya mazingira, huku serikali na mashirika washirika mara kwa mara hupanga matukio, warsha na makongamano ili kuwashirikisha watu katika majadiliano ya maisha endelevu.

Kampeni zinazoelimisha wakazi na wageni kuhusu jinsi ya kuishi kwa uendelevu zaidi ni muhimu ili kuhakikisha mafanikio ya muda mrefu ya sera za Monaco zinazohifadhi mazingira.

Uongozi wa Kimataifa na Ushirikiano

Monaco inaweza kuwa ndogo, lakini ushawishi wake wa kimataifa, hasa katika masuala ya mazingira, ni muhimu. Chini ya uongozi wa Prince Albert II, Monaco inaendelea kuwa mtetezi mkubwa wa sera ya kimataifa ya mazingira. Mkuu ni sehemu ya mikataba mingi ya kimataifa na inashirikiana na mipango ya kimataifa ya mazingira.

Ushiriki mkubwa wa Monaco katika Mkataba wa Mfumo wa Umoja wa Mataifa wa Mabadiliko ya Tabianchi (UNFCCC) na michango yake ya kifedha na kisayansi kwa Jopo la Serikali za Kiserikali kuhusu Mabadiliko ya Tabianchi (IPCC) unaonyesha kujitolea kwake kuongoza kwa mfano katika uga wa kimataifa.

Safari ya Monaco kuelekea urafiki wa mazingira inaonyesha kwamba hata nchi ndogo zaidi zinaweza kuleta athari kubwa katika uendelevu wa kimataifa.

Ingawa bado kuna safari ndefu, mageuzi yanayoendelea ya Monaco katika usimamizi wa ikolojia ni ushuhuda wa kutia moyo juu ya kile ambacho utungaji sera, suluhu bunifu na juhudi za pamoja zinaweza kufikia. Tukiongoza kwa mfano, mafanikio ya Monaco yana mafunzo na misukumo muhimu kwa juhudi endelevu duniani kote.

Ukitembelea huku, acha wosia!

IKIWA unataka kutembelea sehemu fulani kama mtalii, kuna maeneo ni hatari zaidi kuyafikia na kama ulikuwa umeyaweka kwenye orodha yako sehemu za kuzuru, utalazimika kubadilisha mipango yako kwani sehemu hizi kumi ni hatari zaidi kwa mtu yeyote duniani

Death Road

Inajulikana kama Barabara ya Yungas, lakini maarufu zaidi ulimwenguni kwa jina la 'Barabara ya Kifo' na ni moja kati ya barabara mbaya zaidi kutokea duniani, ambayo kifo kipo mikononi mwako kama ukiipita.

Yungas ipo Bolivia na asilimia kubwa ya barabara hiyo ilijengwa na wafungwa wa Paraguay wakati wa Vita vya Chaco. Ni barabara nyembamba na gari likipinduka humo, piga hesabu za kukutana na Muumba wako moja kwa moja.

Kuendesha gari au kwa kurudi nyuma ni hatari sana kwa sababu ya ukungu, maporomoko ya ardhi, maporomoko ya maji na miamba yenye urefu wa mita 2,000 (610 mita).

Hadi 1994, karibu madereva 300 walikufa kila mwaka, wakidhibitisha jina la utani na kuiweka kwenye orodha ya maeneo hatari zaidi kutembelea ulimwenguni.

Snake Island

Kuna kisiwa kilicho karibu maili 25 kutoka Pwani ya Brazil ambapo hakuna mtu wa ndani ambaye anaweza kuthubutu kutembelea. Kuna uvumi kwamba mvuvi wa mwisho ambaye alipotea karibu sana na mwambao wake alipatikana akielea kwenye mashua yake siku chache baadaye, akiwa ameaga dunia

Kisiwa hicho cha kushangaza kinajulikana kama Ilha da Queimada Grande, lakini kikabatizwa jina la 'Snake Island' na kukanyaga huko kunaarifiwa kuwa hatari sana hivi kwamba serikali ya Brazil imekataza kwa mtu yeyote kutembelea huko.

Lake Natron

Usiruhusu kuhadaiwa na msururu wa chumvi kando ya Ziwa Natron.

Ziwa hili linajulikana kama moja ya maeneo yasiyofaa

ulimwenguni. Ziwa Natron la Kaskazini mwa Tanzania linaonekana na kujifanya kama ziwa la moto.

Viwango vya juu vya Natron (sodium carbonate decahydrate) hufanya maji yake kuchubua ngozi ya binadamu na macho.

Oymyakon

Oymyakon ni kijiji kidogo kilichoko katika wilaya ya Oymyakonsky nchini Urusi. Mahali hapa panachukuliwa kuwa moja ya maeneo hatari zaidi kwa sababu ya hali yake ya hewa.

Joto kali hufanya isiwezekane kwa maisha kuendelea katika eneo hili. Joto hupungua hadi 40 digrii Celsius (90 digrii Fahrenheit) na kuwafanya watalii au wasafiri wasiweze kutembelea mahali hapo kwani sio wengi wanaweza kuishi katika joto hili.

Death Valley

Bonde la Kifo ni bonde la jangwa kwenye mpaka wa California na Nevada, Marekani na lina joto kali. linajulikana kama moja ya maeneo yenye joto zaidi ulimwenguni.

Kuna majangwa machache tu katika Mashariki ya Kati na

Afrika, yanayokaribia joto kali wakati wa majira ya joto ambayo yanaweza kutoa ushindani kwa Bonde la Kifo.

Joto la wastani, pamoja na kiwango cha chini cha usiku, lilikuwa 108.1 ° F. Kwa siku nne mfululizo, viwango vya juu vya kila siku vilipiga joto la 127 ° F, ni joto la juu kabisa lililorekodiwa.

Skeleton Coast

Eneo hilo lipo kusini mwa Angola hadi kaskazini mwa Namibia. Huanzia Mto Kunene (kusini) hadi Mto Swakop.

'Pwani ya mifupa' iko katika orodha ya maeneo mbaya zaidi duniani kwa sababu ya hali ya hewa mbaya na inatoa nafasi adimu kabisa ya mtu kuweza kuishi.

Hali ya hewa, upepo mkali, na ukosefu wa chakula, na maji hufanya iwe vigumu kwa wasafiri kukagua sehemu hii tulivu

Danakil Desert

Moja ya mazingira yasiyokaliwa na watu Duniani ni Jangwa la Danakil katika Afrika Mashariki, likiwa lipo katika nchi za Ethiopia, Eritrea

na Djibouti.

Kwa joto ambalo mara kwa mara huzidi 50 ° C (122 ° F), volkano na visima ambavyo vinatoa gesi yenye sumu, Jangwa la Danakil sio eneo linaloweza kupatikana kwa urahisi kwa wapenda kusafiri.

Afyu yako ya mwili inaweza kuchukua mkondo mbaya hata ukikaa hapo kwa muda mfupi. Hili ni miongoni mwa maeneo ya kushangaza zaidi ulimwenguni.

Milango ya Kuzimu

Bwawa la Gesi la Turkmenistan Darvaza linajulikana kama 'Milango ya Kuzimu'. Ni uwanja wa gesi asilia ndani ya pango la chini ya ardhi; Wataalamu wa jiolojia waliwasha moto kuzuia gesi ya methane kuenea, na imekuwa ikiwaka tangu 1971.

Iko katikati ya Jangwa la Karakum, karibu kilomita 260 kaskazini mwa mji mkuu wa Turkmenistan, karibu na kijiji cha Derweze, Ashgabat.

North Sentinel Island

Kisiwa cha Sentinel Kaskazini kiko katika Visiwa vya Andaman na kinachukuliwa kuwa moja ya

maeneo hatari zaidi ulimwenguni kwa watalii kutembelea.

Watu wa mahali hapa wamekuwa wakiishi kwa njia yao ya jadi na wamekataa njia zote zinazowezekeka za kuungana na ulimwengu wa nje. Watu wa kabila wanaoishi katika kisiwa hiki hawajazoea watu wa nje na ikiwa watalii wanakanyaga kisiwa chao, wanawaona kama tishio na kujiingiza katika vitendo vya vurugu. Kipo India.

Madidi National Park

Hifadhi ya Kitaifa ya Madidi iko kando ya mto Amazon huko Bolivia na ina eneo la kilomita za mraba karibu 19,000.

Hifadhi ya kitaifa, ambayo ni msitu mnene, imejazwa na kila aina ya mimea na wanyama, na aina zingine za mimea hii ni hatari na haifai kuliwa.

Msitu umejaa wanyama wanaokula wenzao kwa sababu watalii wanashauriwa dhidi ya kutembelea mbuga peke yao.

Msitu huo ni moja wapo ya maeneo makubwa ulimwenguni yaliyolindwa kwa sababu una wanyama hatari, ndege, na mimea hatari ndiposa upo katika orodha ya maeneo hatari zaidi kutembelea duniani.

WAKATI Donald John Trump anatimiza yake katika Ikulu ya Marekani, ameanza kuigusa Afrika, ikiwa pamoja na kuziwekea vikwazo vya kibiashara nchi kadhaa, huku akiitoa nchi yake katika Shirika la Afya Duniani (WHO).

Hii imesaababisha hofu kubwa kwa duniani, haswa pale aliposema hata utoaji msaada kwa waathirika wa Ukimwi nao unakwenda kuondolewa. Huyu ndiye Trump.

Kwa sasa Bara la Afrika linafuatilia kwa karibu uongozi wake nchini Marekani na Afrika inajiuliza utawala huu mpya wa Trump utakuwa na manufaa kwa bara hilo?

Wakati wa uongozi wake wa kwanza katika Ikulu ya White House wakosoaji walimshtumu kwa kuipuuza Afrika, baada ya kupunguza baadhi ya ufadhili, kuzuia uhamiaji na inasemekana alitaja baadhi ya mataifa yake kama 'nchi duni'.

Hofu hii imemuibua Kaimu Mkurugenzi Mtendaji wa Tume ya Kudhibiti Ukimwi Tanzania (TACAIDS) Dkt. Catheren Joachim ambaye amesema Serikali ya Tanzania itaendelea kulinda usalama wa wananchi kwa kuhakikisha wanaendelea kuwa na afya huku akiwatoa hofu watumiaji wa ARVs kuwa serikali itahakikisha upatikanaji wa dawa hizo za kuongeza kinga za mwili unakuwa endelevu.

Amesema kupitia vyombo vya habari TACAIDS wameona taarifa inayoelezea juu ya uamuzi wa Trump kusitisha misaada kwa mashirika ya afya, huku akibainisha kuwa hakuna taarifa waliyopokea lakini serikali itaendelea kulinda usalama wa wananchi.

"Na sisi pia tumeliona kwenye vyombo vya habari kwa hiyo tunasubiri taarifa rasmi lakini tunaimani serikali bado itaendelea kulinda usalama wa wananchi lakini napenda niwahakikishie bado serikali inafanya jitihada mbalimbali katika kuimarisha huduma za afya kwa hiyo sidhani kama itatokea athari ya aina yoyote kwa hiyo niwaombe tuwe na subira kwasababu serikali haijatoa tamko rasmi," amesema Dkt. Catheren

Kupitia ukurasa wa X, Profesa Anna Tibaijuka amesema afya za mamilioni ya Waafrika na Watanzania zipo hatarini kutokana na uamuzi huo huku akishauri Wizara ya Afya kuufahamisha umma ni hatua gani za haraka zinahukuliwa kutathmini jambo hilo na kuchukua hatua stahiki kwa kuwa upatikanaji wa dawa za kuongeza kinga za mwili ARVs utaathirika.

Hilo ni moja tu kati ya mengi yatakayokuja na Afrika inabidi ikubali ukweli na kuanza kujipigania yenyewe. Trump atakuja na mengi yatakayowachanganya wengi, lakini anaonyesha nini Afrika inatakiwa ifanye, isimchukie.

DONALD JOHN TRUMP USIYEMPENDA KAJA

Utawala wa Joe Biden ulijaribu sana kujenga hisia kwamba Afrika ilikuwa mshirika wa thamani na muhimu. Biden alijitahidi kupatanisha shauku hii na mikataba na ushirikiano mkubwa.

Kwa mfano, Marekani ilisifiwa kwa kuwekeza katika Ukanda wa Lobito - njia ya reli inayopitia Angola, Jamhuri ya Kidemokrasi ya Kongo na Zambia ambayo itatumika kufanirisha malighafi muhimu.

Lakini kuna wasiwasi kwamba Trump anaweza kuondoa uwekezaji na biashara hii. Rais wa hivi karibuni ana mtazamo wa kulinda zaidi maslahi ya nchi yake, usio wa kawaida kuliko Biden.

Mkataba wa Ukuaji na Fursa ya Afrika (Agoa), ambao umewezesha nchi zinazostahiki za Afrika kuuza nje baadhi ya mazao yao kwenda Marekani bila kulipa kodi tangu mwaka 2000, tayari umeguswa na Trump.

Wakati wa kampeni yake ya 2024 aliahidi kutekeleza ushuru wa mapato wa asilimia 10 kwa bidhaa zote zinazotengenezwa na nchi za kigeni. Hii itafanya bidhaa zinazoagizwa kuwa ghali zaidi, na hivyo wauzaji nje ya Afrika watakuwa na uwezekano wa kuuza mazao yao kidogo katika soko kubwa la Marekani.

Misaada

Afrika inapata misaada yake mingi kutoka kwa Marekani, ambayo ilisema imetoa karibu dola bilioni 3.7 katika mwaka huu wa kifedha.

Lakini utawala wa mwisho wa Trump ulirudia mara kwa mara mapendekezo ya kupunguza misaada ya kigeni duniani kote, kulingana na ripoti. Congress - ambapo misaada ya kigeni ilikuwa na uungwaji mkono kutoka pande mbili ilikataa punguzo hili.

Kama upunguzaji huo ungetekelezwa, sera za jadi za Marekani kuhusiana na afya, ukuzaji wa demokrasia, na usaidizi wa usalama barani Afrika zingefutuliwa mbali.

Pia kuna wasiwasi kwamba Trump anaweza kufunga Pempfar, mpango wa muda mrefu wa Marekani ambao umetumia pesa nyingi katika kupambana na VVU barani Afrika.

Uhamiaji

Maoni ya Trump kuhusu uhamiaji haramu yako wazi - wakati wa kampeni yake ya 2024 aliahidi kuwafukuza watu milioni moja ambao hawana kibali cha kisheria kuwa nchini Marekani.

Hii inahusu Afrika kwani mnamo 2022, karibu wahamiaji 13,000 wa Kiafrika walisajiliwa kwenye mpaka wa Marekani na Mexico, kulingana

na data ya Forodha ya Amerika na ulinzi wa Mipaka. Kufikia 2023, idadi hii ilikuwa imeongezeka mara nne hadi 58,000. Baadhi ya wahamiaji hawa wanazungumza juu ya kukimbia vita, mateso na umaskini.

Hii imekuwa sera yake ya kwanza ya kupinga uhamiaji. Katika muhula wake wa kwanza, Trump alianzisha hatua zilizozuia uhamiaji kutoka nchi kadhaa za Afrika, zikiwemo Nigeria, Eritrea, Sudan na Tanzania.

Usalama na migogoro

Wakati Trump amekuwa nje ya madaraka, Urusi imeongeza uwepo wake barani Afrika.

Mojawapo ya njia kuu ambayo imefanya hivyo ni kwa kutoa wanajeshi na silaha kwa nchi zilizokumbwa na wanamgambo wa kijihadi, kama vile Mali, Niger na Burkina Faso.

Kuna uvumi kwamba Trump ana uhusiano wa karibu na Rais wa Urusi Vladimir Putin kuliko anavyoonyesha.

Hata hivyo, Trump katika siku za nyuma alijitokeza kuisaidia Nigeria kupambana na Boko Haram, kundi la wapiganaji wa Kiislamu ambalo limeisumbua nchi hiyo ya Afrika Magharibi kwa miaka 15.

Tumsubiri Trump halisi aendelee kujitokeza.

RICK ROSS HALIPI KODI

LOS ANGELES, Marekani

HATIMAYE rapa mwenye jina kubwa, Rick Ross, ameingia mikononi mwa mamlaka za ukusanyaji kodi za Jimbo la Georgia.

Taarifa zaidi zinadai kuwa Ross alikwepa

kodi ya Dola za Marekani 65,000 na hiyo ilitokea mwaka 2021.

Hata hivyo, hicho hakionekani kuwa ni kiasi kikubwa cha fedha kwa rapa huyo anayemiliki mjengo wenye vyumba 109, ambao miaka mingi iliyopita ilikuwa ukimilikiwa na bondia mkongwe, Evander Holyfield.

P. DIDDY WANAYE TU!

LOS ANGELES, Marekani

FAMILIA moja imeibuka na kumshushia lawama nzito rapa anayesota gerezani kwa tuhuma za udhalilishaji wa kingono, P. Diddy.

Kwa mujibu wa familia hiyo, Diddy hakuomba radhi baada ya moja ya sherehe zake kusababisha vifo vya ndugu zao mwaka 1991.

Tukio hilo ni la mwaka 1991, ambapo Diddy aliandaa mechi ya mchezo wa kikapu, sherehe ambayo ilimalizika kwa mamia ya watu kupoteza maisha kutokana na msongamano mkubwa.

SOULJA BOY 'ALIJIUZA' KWA TRUMP

LOS ANGELES, Marekani

WAKATI fulani, Soulja Boy alikuwa sehemu ya marapa waliokuwa wakimponda Rais wa Marekani, Donald Trump.

Hata hivyo, hivi karibuni Soulja Boy aliambatana na wenzake hao, wakiwamo Snoop Dog na Nelly, kwenda kutumbuiza katika sherehe ya kuapishwa kwa Trump.

Sasa, wakati huu mashabiki wake wakimponda na kumwita mnafiki, Soulja Boy ameibuka na kuwajibu kwamba alifuata pesa. "Nililipwa pesa ya maana," alisema rapa huyo.

RASHFORD AWAKATAA WALIOMLEA

MANCHESTER, England
 KLABU ya Manchester United haitaweza kumzuia mshambuliaji wake, Marcus Rashford, kuondoka Old Trafford. Kwa mujibu wa ripoti, nyota huyo mwenye umri wa miaka 27 anang'ang'ania kuondoka klabuni hapo Januari hii.

CHRISTENSEN ATIMKA CHELSEA

CATALUNYA, Hispania
 BEKI wa Barcelona, Andreas Christensen, huenda akawa miongoni mwa wachezaji watakaondoka klabuni hapo. Nyota huyo wa zamani wa Chelsea anahusishwa na kluba za Ligi Kuu ya Italia, zikiwamo Napoli na Juventus.

NAPOLI YAMTAKA ADEYEMI

NAPOLI, Italia
 KLABU ya Napoli imethibitisha kuwa iko kwenye mawindo ya kumchukua staa wa Borussia Dortmund, Karim Adeyemi. Aliyethibitisha hayo ni Mkurugenzi wa Napoli, Giovanni Manna, ingawa amesema wanamtaka Januari hii.

ISAK AAMUA KUBAKI

LONDON, England
 KLABU ya Newcastle United imepanga kumpa mkataba mpya na wa muda mrefu straika wake, Alexander Isak. Isak raia wa Denmark mwenye umri wa miaka 25, pia anahusishwa na kluba kubwa za Ulaya, ikiwamo Arsenal.

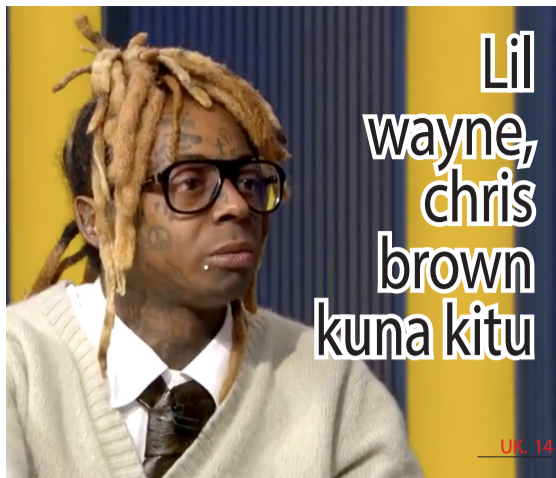
MADRID MACHO KWADURAN

MADRID, Hispania
 KLABU ya Real Madrid nayo imeungana na vigogo wengine wanaohusishwa na straika raia wa Colombia, Jhon Duran. Nyota huyo mwenye umri wa miaka 21, pia anazivutia kluba za PSG na Al-Nassr ya Ligi Kuu ya Saudi Arabia.

ARSENALCHEKO KWASESKO

LONDON, England
 MPACHIKAJI mabao wa kimataifa wa Slovenia, Benjamin Sesko, ameonesha nia ya kujiunga na Washika Bunduki wa London. Kwa upande mwingine, hiyo ni habari njema kwa mabosi wa Chelsea, ambao pia wanamtotea macho staa huyo.

Simba yawalilia wabaya

NA MWIGI MWIGASI

WAKATI Simba ikitarajiwa kukutana na timu moja kati ya Stellenbosch ya Afrika Kusini, ASEC Mimosas ya Ivory Coast au Al Masry ya Misri, Kocha Mkuu wa Klabu hiyo, Fadlu Davids, amesema haiogopi timu yoyote ambayo watapangwa kucheza nayo hatua ya robo fainali ya Kombe la Shirikisho Afrika.

Alisema lengo la kutaka kuongoza kundi lilikuwa na nia moja tu ya kuanzia mechi ugenini na kupata faida ya kumalizia nyumbani na si vinginevyo.

Fadlu alisema hayo juzi, baada ya timu yake kupata ushindi wa mabao 6-0 Jumapili iliyopita dhidi ya Kilimanjaro Wonders katika mchezo wa Kombe la Shirikisho la CRDB.

Alisema haiogopi timu yoyote hata zile ambazo zimemaliza nafasi ya kwanza angepambana nazo vizuri tu, lakini alipigania zaidi kushinda ili kuongoza kundi kwa ajili ya kumalizia mechi nyumbani bila kujali ni timu gani atakayocheza nayo.

“Tumepata tulichokitaka, nacho ni kumalizia nyumbani tu na kuanzia ugenini, wala hatujali tutacheza na nani, hata hizo timu zilizomaliza juu ya makundi tungeweza kucheza nazo, na tutacheza nazo kama tukivuka hapa.

“Kwa mimi hapa, michuano ya Kombe la Shirikisho sasa ndiyo

inaanza. Tunafahamu kufika robo fainali ni mafanikio, lakini kwetu hatuwezi kushangilia sana. Ni mashabiki tu ndiyo wanaopaswa kushangilia kwa sababu ni rekodi na mafanikio ya klabu, lakini kwangu na wachezaji wangu nimewaambia, wasishangilie sana mashindano yenyewe ndiyo yanaanza sasa tunatakiwa kuhakikisha tunakuwa tayari kwa robo fainali,” alisema Fadlu.

Simba itakutana na timu moja kati ya tatu zilizoshika nafasi ya pili kwenye makundi mengine, Stellenbosch, kutoka Kundi B, Asec Mimosas kutoka Kundi C ama Al Masry kutoka Kundi D.

Mechi za kwanza zitachezwa kati ya Machi 28 hadi 30, Simba na timu zingine zilizoshika nafasi ya kwanza kwenye makundi yao ambazo ni RSB Berkane ya Morocco kutoka Kundi B, USM Alger ya Algeria.

Kutoka Kundi C pamoja na Zamalek ya Misri kutoka Kundi D, zikianzia ugenini na mechi za marudiano zitachezwa, Aprili 4 hadi 6 nyumbani, ambapo Wekundu wa Msimbazi watamalizia mechi yake Uwanja wa Benjamin Mkapa, Dar es Salaam.

NA MWANDISHI WETU

YANGA kwa sasa inapiga hesabu kali za Ligi Kuu Tanzania Bara, huku kikosi kikizima kikiapa kitafanya kweli katika michuano hiyo kwani kinataka kuhakikisha inatetea taji lake hilo.

Hili lipo kwa Kocha wa Yanga, Sead Ramovic kwani anaonekana hesabu zimeanza kuelekea mchezo huo wa Ligi Kuu Bara dhidi ya Kagera Sugar ambao unatarajiwa kucheza Uwanja wa KMC, Complex, Februari Mosi 2025.

Mchezo uliopita ulikuwa ni wa

Yanga hii haipoi

Kombe la Shirikisho la FA ambapo baada ya dakika 90 ubao ulisoma Yanga 5-0 Copco huku ingizo jipya Israel Mwenda akiandika rekodi ya kutoa pasi mbili kwenye mchezo huo.

Kocha huyo ana tuzo ya kocha bora ndani ya Desemba 2024 baada ya kufanya kazi kubwa kwenye mechi nne mfululizo ambazo Yanga ilishuka uwanjani katika ligi namba

nne kwa ubora.

Yanga ilipata ushindi kwenye mchezo dhidi ya Tanzania Prisons ubao wa Uwanja wa KMC Complex uliposoma Yanga 4-0 Tanzania Prisons, Dodoma Jiji 0-4 Yanga, Yanga 3-2 Mashujaa, Yanga 5-0 Fountain Gate mchezo huu ulichezwa Uwanja wa KMC, Complex.

Yanga iliandika rekodi ya kuwa

timu ya kwanza Bongo kupata ushindi mkubwa bila kuruhusu bao kwa kuwa timu ya kwanza kupata ushindi mkubwa ilikuwa ni Simba 5-2 Kagera Sugar, mchezo uliochezwa Uwanja wa Kaitaba.

Katika mechi nne, safu ya ushambuliaji ya Yanga ilifunga mabao 16 na safu ya ulinzi ikiruhusu mabao mawili pekee ilikuwa dhidi ya Mashujaa mchezo uliochezwa

Uwanja wa KMC, Complex.

Kocha wa Simba, Fadlu Davids naye aliingia fainali ndani ya Desemba ambapo alikamilisha mzunguko wa kwanza akiwa namba moja na pointi 40 kibindoni baada ya kucheza jumla ya mechi 15 kwenye ligi safu ya ushambuliaji imefunga mabao 31 na ukuta umeruhusu mabao 5.

Kocha Rachid Taoussi wa Azam FC ni mechi 16 timu hiyo imecheza ikiwa nafasi ya tatu kwenye msimamo na pointi zao kibindoni ni 36 safu yao ya ushambuliaji imetupia mabao 25 na ukuta umeruhusu mabao 8.